

หลักสูตรการศึกษาของมหาวิทยาลัยสงฆ์ไทยกับการเผยแผ่พระธรรมวินัย

นายदनัย ปรีชาเพิ่มประสิทธิ์

ศูนย์วิทยพัทธยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาพุทธศาสนศึกษา

คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2545

ISBN 974 - 17 - 2152 - 8

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

I2227294X

THE CURRICULUM OF THAI SANGHA UNIVERSITIES AND DHAMMA
PROPAGATION

Mr.Danai Preechapermprasit

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Arts in Buddhist Studies

Faculty of Arts

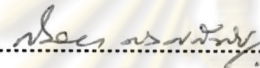
Chulalongkorn University

Academic Year 2002

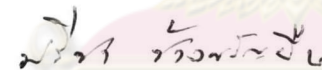
ISBN 974 – 17 – 2152 – 8

หัวข้อวิทยานิพนธ์ หลักสูตรการศึกษาของมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์กับการเผยแผ่พระธรรมวินัย
โดย นายदनัย ปรีชาเพิ่มประสิทธิ์
สาขาวิชา พุทธศาสนศึกษา
อาจารย์ที่ปรึกษา รองศาสตราจารย์ ดร.สมภาร พรมทา

คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้หัวข้อวิทยานิพนธ์ฉบับนี้
เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโท

..... คณะบดีคณะอักษรศาสตร์
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ม.ร.ว. กัลยา ดิงศภัทย์)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ
(ศาสตราจารย์ ปรีชา ช่างขวัญยืน)

..... อาจารย์ที่ปรึกษา
(รองศาสตราจารย์ ดร.สมภาร พรมทา)

..... กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.บรรจบ บรรณรุจิ)

4280124622 : MAJOR BUDDHIST RELIGION STUDIES

KEYWORD: DHARMAVINAYA/ THAI SANGHA UNIVERSITIES

DANAI PREECHAPERMPRASIT:(THE CURRICULUM OF THAI SANGHA UNIVERSITIES AND DHAMMA PROPAGATION) THESIS ADVISOR: (ASSOC.PROF.DR.SOMPARN PROMTA), 226 pp. ISBN 974 – 17 – 2152 – 8

This thesis aims to analyse the courses of study presently being offered at the Thai Sangha universities ('the Universities') to determine whether or not they accord with the Dharmavinaya. The purpose is to suggest a suitable role for the Universities so that they can become pillars of Thai society in the study, practice and propagation of the Buddha's teachings, as well as to ensure its security, survival and development.

This thesis will examine the syllabuses at the undergraduate and graduate degree level at Mahachulalongkornrajavidyalaya University and Mahamakut Buddhist University. There will be an examination of the following documents: the Tripitaka and Commentaries, historical documents, and lists of courses being offered at the Universities' Bangkok campuses. In addition, references will be made to scholarly publications, informal interviews and direct observations. This method aims to examine the available evidence from as wide sources as possible in order to gauge the level of Dharmavinaya content, the reasons for and the impact of such level of content. Some statistics will also be used to aid analysis.

A summary of the level of Dharmavinaya content in the Universities is as follows:

1	<u>Content of Dharmavinaya</u>		
	Undergraduate level	23.72%	Graduate level 77.95%
2	<u>Practice of Dharmavinaya</u>		
	Undergraduate level	4.67%	Graduate level 2.60%
3	<u>Propagation of the Dharmavinaya</u>		
	Undergraduate level	72.96%	Graduate level 100.00%

The lower level of Dharmavinaya study at the undergraduate level illustrates the twin aim of the Universities. They sought to provide a general university education to young Thai men who have few opportunities to study in the state (lay) institutions as well as to provide monks with a doctrinal and practical education to the teachings of the Buddha. The Universities have therefore undertaken a dual role. The result is that they are not leaders in the Dharmavinaya study and the Sangha suffer a continuous drain of educated monks who leave after the completion of their study.

A solution to this problem may be found through a realignment of the role of the Universities, a strengthening of the lay education opportunities and a reorganisation of the courses of study. A Sangha education which is more in line with the Dharmavinaya is more likely to attract and produce monks who are genuinely interested in dedicating their lives to the purpose of the teaching of the Buddha: the cessation of suffering and the attainment of Nirvana, being the ultimate goal for spiritual peace of all sentient beings.

Field of study Buddhist Studies

Academic year 2002

Student's signature *Danai Preechapermprasit*

Advisor's signature *[Signature]*

กิตติกรรมประกาศ

ผู้วิจัยขอขอบคุณคณาจารย์ศูนย์พุทธศาสน์ศึกษาคือ ศ.ดร.วิทย์ วิศทเวทย์ รศ.ดร.สุนทร ฌ รัชชี ศ.ปรีชา ช่างขวัญยืน ผศ.ดร.ประทุม อังกูโรหิต ที่กรุณาให้คำแนะนำและความดูแลเอาใจใส่แก่ผู้วิจัยเป็นอย่างดีเสมอมา ขอขอบคุณ รศ.ดร.สมภาร พรหมทา เป็นอย่างสูงในฐานะอาจารย์ที่ปรึกษาที่กรุณาให้คำแนะนำและข้อมูลต่างๆที่มีค่าและกรุณาช่วยจัดโครงสร้างของวิทยานิพนธ์นี้ให้มีความชัดเจนมากขึ้น ขอขอบคุณทบวงมหาวิทยาลัยที่มอบทุนวิจัยสำหรับวิทยานิพนธ์ชิ้นนี้ ขอขอบคุณคณะอักษรศาสตร์ที่สนับสนุนทุนการศึกษา ขอขอบคุณเจ้าหน้าที่ศูนย์พุทธศาสน์ศึกษาคือคุณอรวรรณ สะหาบ และคุณสังเวียน พูเฟื่อง ที่ให้ความดูแลตลอดมา รวมถึงเพื่อนๆ ที่ได้ศึกษาร่วมกันมาตลอด 4 ปี โดยเฉพาะคุณอรทัย พนาราม ที่ได้จัดประกายให้ผู้วิจัยได้มีโอกาสเรียนในสาขาวิชาพุทธศาสน์นี้

ในส่วนของผู้มีพระคุณในการประสิทธิ์ประสาทความรู้พระปริยัติสัทธรรม โดยเฉพาะในส่วนของพระอภิธรรม กราบขอบพระคุณพระครูธรรมธรมุนด์ นนทิกโก (เจ้าอาวาสวัดจากแดง) และพระมหาณรงค์ศักดิ์ จิตตภาโณ (ป.ธ.6) กราบขอบพระคุณพระมหาสมปอง มุกติโต (ป.ธ.4) และพระมหาประนอม ฐมมาลุงกาโร (ป.ธ.6, สาสนธัมมมาจริยะ) ที่ได้ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้ในคัมภีร์ไวยากรณ์ชั้นสูงให้แก่ผู้วิจัย ในส่วนของปฏิบัติสัทธรรม ผู้วิจัยกราบขอบพระคุณพระอานวย ฉนทิกโก ผู้สอนวิชาวิปัสสนากรรมฐาน และกราบขอบคุณ อ.กิตติยา สิมันตร ที่ได้กรุณามอบแสงสว่างในการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน และการดำรงชีวิตที่ถูกต้องในเส้นทางแห่งพระพุทธศาสนาแก่ผู้วิจัย รวมถึงได้เป็นผู้จุดกระต้นในการริเริ่มที่จะทำวิทยานิพนธ์นี้ขึ้นมา ซึ่งผู้มีพระคุณทุกท่านที่ได้กล่าวนามแล้วนั้น ล้วนทำให้ผู้วิจัยมีความรู้และข้อมูลในพระพุทธศาสนาอย่างเพียงพอที่จะทำวิทยานิพนธ์นี้ให้สำเร็จลุล่วงไปได้เพื่อประโยชน์แก่พระพุทธศาสนา

ผู้วิจัยขอขอบคุณ คุณสายสัมพันธ์ สุวรรณประทีป และคุณเพ็ญพรรณ วิสุทธิ ฌ อยู่ชยา ที่สนับสนุนงานวิจัยนี้ ด้วยการอุปถัมภ์พระไตรปิฎก ฉบับซีดีรอมของมหาวิทยาลัยมหิดลที่ทำให้การค้นคว้าวิจัยเป็นไปอย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ ขอขอบคุณคุณเยาวลักษณ์ กรัณทรัดน และคุณประกายแก้ว งานทวิ ที่ได้กรุณาอุปถัมภ์พระไตรปิฎก ฉบับมหามกุฏราชวิทยาลัยที่ทำให้ระบบการอ้างอิงในงานมีความถูกต้องสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น รวมถึงการให้ความเกื้อกูลต่างๆ และให้กำลังใจแก่ผู้วิจัยเป็นอย่างดีเสมอมา ผู้วิจัยขอกราบแทบเท้าคุณแม่อารีย์ คงถาวรนันต์ และคุณพ่อปรีชา ปรีชาเพิ่มประสิทธิ์ มารดาบิดาที่ได้ให้กำเนิดและเลี้ยงดูผู้วิจัยเป็นอย่างดีตามอัตตภาพจนสามารถทำวิทยานิพนธ์นี้ให้สำเร็จลุล่วงไปได้

คุณความดีอันใดที่จักเกิดขึ้นจากวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ คุณความดีนั้นจงทั่วถึงแก่สรรพชีวิตทั้งหลาย ผู้วิจัยขอน้อมถวายคุณความดีนี้เป็นพุทธบูชาแด่พระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า และขอน้อมถวายเป็นธรรมบูชาแด่พระสัทธรรมอันบริสุทธิ์บริบูรณ์สิ้นเชิงทั้งอรรถและพยัญชนะ ตลอดจนขอน้อมถวายเป็นสังฆบูชาแด่พระอริยสงฆ์สาวกทั้งหลาย ผู้ประกอบด้วยคุณมีศีลเป็นต้น รวมถึงพระสมมติสงฆ์ทั้งหลายผู้สืบทอดพระธรรมวินัย ด้วยความสำนึกในฐานะที่เป็นพุทธบริษัทในพระบวรพุทธศาสนาอันทรงค่าหาที่สุดมิได้ มา ณ ที่นี้

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อ (ภาษาไทย).....	ง
บทคัดย่อ (ภาษาอังกฤษ)	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
สารบัญตาราง.....	ฎ
บทที่	
1. บทนำ.....	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	2
1.3 สมมติฐาน.....	2
1.4 ขอบเขตของการวิจัย.....	3
1.5 ข้อตกลงเบื้องต้น.....	3
1.6 ข้อจำกัดของการวิจัย.....	4
1.7 คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย.....	4
1.8 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	4
1.9 วิธีดำเนินการวิจัย.....	4
2. การศึกษาในพระธรรมวินัย.....	6
2.1 การศึกษาตามพระธรรมวินัย.....	8
2.2 การปฏิบัติตามพระธรรมวินัย.....	16
2.3 การเผยแผ่ตามพระธรรมวินัย.....	23
2.4 การสืบทอดและรักษาตามพระธรรมวินัย.....	29
3. เหตุผลในการใช้กรอบพระธรรมวินัย.....	36
3.1 การศึกษาพระธรรมวินัยในพระพุทธศาสนา.....	36
3.2 การศึกษาพระธรรมวินัยในประเทศไทย.....	39
3.3 ความสำคัญของหลักพระธรรมวินัยกับพระพุทธศาสนา.....	41
3.4 การรักษาพระธรรมวินัยกับความมั่นคงของพระพุทธศาสนา.....	45
3.5 การเปลี่ยนแปลงพระธรรมวินัยกับความเสื่อมของพระพุทธศาสนา.....	49
3.6 หลักพระธรรมวินัยกับเป้าหมายและกรอบที่เปลี่ยนไปของสังคม.....	54

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
3.7 พระธรรมวินัยกับบทบาทของพระสงฆ์.....	58
3.8 พระธรรมวินัยกับบทบาทของมหาวิทยาลัยสงฆ์.....	63
4. การศึกษาของมหาวิทยาลัยสงฆ์ไทย.....	68
4.1 มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.....	68
4.1.1 ปรัชญาของหลักสูตร.....	68
4.1.2 วัตถุประสงค์ของหลักสูตร.....	68
4.1.3 พัฒนาการหลักสูตรของมหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.....	68
4.1.4 การศึกษาปัจจุบันในระดับปริญญาบัณฑิต.....	72
4.1.4.1 วิชาในการสอบคัดเลือกเข้าระดับปริญญาบัณฑิต.....	73
4.1.4.2 โครงสร้างหลักสูตร.....	74
4.1.4.3 วัตถุประสงค์คณะพุทธศาสตร์.....	76
4.1.4.4 วัตถุประสงค์คณะครุศาสตร์.....	78
4.1.4.5 วัตถุประสงค์คณะมนุษยศาสตร์.....	80
4.1.4.6 วัตถุประสงค์คณะสังคมศาสตร์.....	82
4.1.5 การศึกษาระดับบัณฑิตวิทยาลัย.....	83
4.1.6 ปรัชญาของบัณฑิตวิทยาลัย.....	83
4.1.7 วัตถุประสงค์ของบัณฑิตวิทยาลัย.....	83
4.1.8 การศึกษาปัจจุบันในระดับปริญญามหาบัณฑิต.....	84
4.1.8.1 วิชาในการสอบคัดเลือกเข้าระดับปริญญามหาบัณฑิต... ..	84
4.1.8.2 โครงสร้างหลักสูตร.....	84
4.1.8.3 วัตถุประสงค์ของสาขาวิชา.....	85
4.1.9 การศึกษาปัจจุบันในระดับปริญญาดุษฎีบัณฑิต.....	86
4.1.9.1 วิชาในการสอบคัดเลือกเข้าระดับปริญญาดุษฎีบัณฑิต....	86
4.1.9.2 โครงสร้างหลักสูตร.....	86
4.1.9.3 วัตถุประสงค์ของสาขาวิชา.....	87
4.1.10 จำนวนพระนิสิตของมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.....	88
4.2 มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.....	90
4.2.1 วัตถุประสงค์แห่งการตั้งมหามกุฏราชวิทยาลัย.....	90

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า	
4.2.2	วัดอุประสงค์แห่งการตั้งสภาการศึกษาหมามกุฏราชวิทยาลัย....	90
4.2.3	พัฒนาการหลักสูตรของมหาวิทยาลัยมหาวิทาลัย หมามกุฏราชวิทยาลัย.....	90
4.2.4	การศึกษาปัจจุบันในระดับปริญญาบัณฑิต.....	92
4.2.4.1	วิชาในการสอบคัดเลือกเข้าระดับปริญญาบัณฑิต.....	93
4.2.4.2	โครงสร้างหลักสูตร.....	93
4.2.4.3	วัดอุประสงค์คณะศาสนาและปรัชญา.....	95
4.2.4.4	วัดอุประสงค์คณะมนุษยศาสตร์.....	97
4.2.4.5	วัดอุประสงค์คณะสังคมศาสตร์.....	99
4.2.4.6	วัดอุประสงค์คณะศึกษาศาสตร์.....	100
4.2.5	การศึกษาในระดับบัณฑิตศึกษา.....	103
4.2.6	วัดอุประสงค์ของบัณฑิตวิทยาลัย.....	103
4.2.7	การศึกษาปัจจุบันในระดับปริญญาหมามบัณฑิต.....	103
4.2.7.1	วิชาในการสอบคัดเลือกเข้าระดับปริญญาหมามบัณฑิต.....	103
4.2.7.2	โครงสร้างหลักสูตร.....	104
4.2.7.3	วัดอุประสงค์ของสาขาวิชา.....	104
4.2.8	จำนวนพระนักศึกษาของหมามกุฏราชวิทยาลัย.....	105
5.	การวิเคราะห์และประเมินผล.....	107
5.1	การศึกษาของสงฆ์กับการศึกษาของแผ่นดิน.....	107
5.2	การบวชเรียนเป็นทางออกด้านการศึกษา.....	112
5.3	หลักสูตรการศึกษาวิชาทางโลกของมหาวิทยาลัยสงฆ์ กับพระราชปณิธานรัชกาลที่ 5.....	116
5.4	หลักสูตรการศึกษาวิชาทางโลกของมหาวิทยาลัยสงฆ์ กับหลักพระธรรมวินัย.....	124
5.4.1	การศึกษาตามพระธรรมวินัยกับหลักสูตรวิชาทางโลก.....	125
5.4.1.1	ข้อมูลทางสถิติการศึกษาพระธรรมวินัย ของมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.....	126
5.4.1.2	ข้อมูลทางสถิติการศึกษาพระธรรมวินัย ของหมามกุฏราชวิทยาลัย.....	128
5.4.1.3	วิเคราะห์การศึกษาพระธรรมวินัย.....	129

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
5.4.2 การปฏิบัติตามพระธรรมวินัยกับหลักสูตรวิชาทางโลก.....	134
5.4.2.1 ข้อมูลทางสถิติด้านศีล ของมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.....	135
5.4.2.2 ข้อมูลทางสถิติด้านศีล ของมหามกุฏราชวิทยาลัย.....	135
5.4.2.3 วิเคราะห์เรื่องศีล.....	135
5.4.2.4 การปฏิบัติสมาธิและวิปัสสนา.....	138
5.4.2.5 ข้อมูลทางสถิติด้านกรรมฐาน ของมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.....	138
5.4.2.6 ข้อมูลทางสถิติด้านกรรมฐาน ของมหามกุฏราชวิทยาลัย.....	139
5.4.2.7 วิเคราะห์เรื่องกรรมฐาน.....	139
5.4.3 การเผยแผ่ตามพระธรรมวินัยกับหลักสูตรวิชาทางโลก.....	141
5.4.3.1 ข้อมูลสถิติด้านการเผยแผ่พระธรรมวินัย ของมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.....	142
5.4.3.2 ข้อมูลสถิติด้านการเผยแผ่พระธรรมวินัย ของมหามกุฏราชวิทยาลัย.....	142
5.4.3.3 วิเคราะห์เรื่องการเผยแผ่พระธรรมวินัย.....	142
5.4.4 การสืบทอดและรักษาตามพระธรรมวินัยกับหลักสูตรวิชาทางโลก....	150
5.4.4.1 วิเคราะห์หลักสูตรวิชาทางโลกกับเรื่องการสืบทอด และรักษาพระธรรมวินัย.....	152
5.4.4.2 วิเคราะห์บทบาทของมหาวิทยาลัยสงฆ์ กับการสืบทอดและรักษาพระธรรมวินัย.....	156
6. สรุปและข้อเสนอแนะ.....	166
6.1 สรุป.....	166
6.2 วิธีแก้ปัญหาและข้อเสนอแนะ.....	176
6.2.1 การแก้ไขหลักสูตรการศึกษา.....	176
6.2.1.1 การแบ่งคณะตามพระธรรมวินัย.....	176

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
6.2.1.2 การแบ่งสาขาวิชาตามพระธรรมวินัย.....	181
6.2.1.3 การให้ความสำคัญกับวิปัสสนาธุระ.....	183
6.2.1.4 การให้วิชาความรู้ที่สนับสนุนกับการเผยแผ่ พระธรรมวินัย.....	184
6.2.2 การแก้ไขปัญหาความซ้ำซ้อนของระบบการศึกษา ของมหาวิทยาลัยสงฆ์.....	188
6.2.2.1 การแบ่งแยกการศึกษาวิชาทางโลกและทางธรรม.....	189
6.2.2.2 การรวมมหาวิทยาลัยสงฆ์เป็นมหาวิทยาลัย พุทธศาสนาโลก.....	190
6.2.2.3 การแก้ไขปัญหาเรื่องความช่วยเหลือด้านการศึกษา.....	192
6.2.3 การแก้ที่ระบบการบวช.....	194
6.2.4 การแก้ไขปัญหาปัจจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง.....	198
6.2.4.1 ความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และระบบชาตินิยม.....	198
6.2.4.2 ระบบทุนนิยม.....	200
6.2.4.3 ระบบการปกครองคณะสงฆ์.....	202
6.2.4.4 การแบ่งแยกนิกายสงฆ์.....	203
รายการอ้างอิง.....	207
บรรณานุกรม.....	215
ภาคผนวก.....	216
ภาคผนวก ก.....	217
ภาคผนวก ข.....	222
ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์.....	226

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 1	
โครงสร้างหลักสูตรคณะพุทธศาสตร์ (แผน ก).....	74
ตารางที่ 2	
โครงสร้างหลักสูตรคณะพุทธศาสตร์ (แผน ข)	74
ตารางที่ 3	
โครงสร้างหลักสูตรคณะครุศาสตร์ (แผน ก)	75
ตารางที่ 4	
โครงสร้างหลักสูตรคณะครุศาสตร์ (แผน ข).....	75
ตารางที่ 5	
โครงสร้างหลักสูตรคณะมนุษยศาสตร์และคณะสังคมศาสตร์.....	75
ตารางที่ 6	
โครงสร้างหลักสูตรระดับปริญญาโทบริหารธุรกิจ (มจร.)	84
ตารางที่ 7	
โครงสร้างหลักสูตรระดับปริญญาตรีบริหารธุรกิจ (มจร.).....	86
ตารางที่ 8	
โครงสร้างหลักสูตรคณะศาสนาและปรัชญา.....	94
ตารางที่ 9	
โครงสร้างหลักสูตรคณะมนุษยศาสตร์.....	94
ตารางที่ 10	
โครงสร้างหลักสูตรคณะสังคมศาสตร์.....	94
ตารางที่ 11	
โครงสร้างหลักสูตรคณะศึกษาศาสตร์.....	95
ตารางที่ 12	
โครงสร้างหลักสูตรระดับปริญญาโทบริหารธุรกิจ (มจร.).....	104
ตารางที่ 13	
สรุปความสัมพันธ์ด้านพระธรรมวินัย	
กับหลักสูตรของมหาวิทยาลัยสงฆ์.....	151